

MODDERRIVIER.

Terwyl generaal Cronje nog met die balag van Mafeking besig was en De la Rey. kom met sy kommando in die omgewing van Kimberley bevind het, het Lord Methuen met 'n mag van oor die 8,000 troepe na die Vrystaatse grens aangeruk met die doel om Kimberley te ontset. Hy was van plan om sover as moontlik direk langs die spoorlyn op te trek, dit te herstel waar dit deur die Boere opgebreek was om op die manier in voortdurende verbinding met sy basis te wees. Sy ammunisie en kosvoorrade kon dan maklik van agter per trein aangevoer word. Al langs die spoorlyn kon hy trek totdat hy Kimberley bereik en ontset het. Die burgerlike bevolking in die dorp kon dan per trein suidwaarts teruggevoer word.¹⁾

Aan generaal Prinsloo en sy Vrystaatse kommando was die taak opgedra om Methuen se opmars te stuit of te vertraag. Indien dit nodig geblyk het, moes De la Rey wat suid van Kimberley badrywig was, hom gaan help. Prinsloo het Jacobsdal, 'n dorpie op die noordelike wal van die Modderrivier, ongeveer tien myl oos van Modderrivierbrug, as sy basis gehad.²⁾

Methuen het sy opmars vroeg die more van 21 November begin met 'n mag van twee brigades infanterie. Vulle het vier/....

-
- 1). L.S.Amery: The Times History., Vol.11, blse. 320 en 321.
 2). Herinneringsaantekeninge van genl. De la Rey, bls.10.
 Vgl.ook: L.S.Amery, Vol.11, bls. 322.

vier twaalfponders onder kaptein Prothero gehad. Die transport waens het 'n afstand van oor die vyf myl gedek as hulle in beweging ³⁾ was.

By Belmont het generaal Prinsloo die opmars probeer stuit, maar die Engelse het Prinsloo teruggeslaan. De la Rey het dieselfde dag by Graspan aangekom waar hy 'n paar dae ^{later} by die Vrystaters aangesluit en 'n mislukte slag teen Methuen gelewer het. ⁴⁾

Gelyktydig het generaal Cronje ook sy tog na die Modderrivier begin. Hy het Mafeking met 'n gedeelte van sy manskappe verlaat en na Klerksdorp vertrek. Na 'n vermoelende rit het die kommando op die 20 ste November te Klerksdorp aangekom. Volgens bevels van die regering moes hy en sy hele kommando die volgende more om vieruur per trein daarvaandaan na die Modderrivier vertrek. ⁵⁾ Dit was onder die omstandighede vir hom onmoontlik en aan die regering het hy getelegrafeer dat dit, weens die swaar reëns wat hom op weg na Klerksdorp oorval het, onmoontlik was om te vertrek voordat die perde eers gevreet en gerus het. As hulle onmiddellik vertrek sou baie van die uitgeputte diere beswyk voordat hulle hulle bestemming bereik het. Eers twee dae daarna het hy met sy trein vrag vertrek. Die volgende dag het hulle by Edenburg afgestap en dadelik die tog na die Modderrivier begin. ⁶⁾

3). L.S. Amery: *The Times History*, Vol. 11, bls. 323.

4). Herinneringsaantekeninge van genl. De la Rey, bls. 10. Vgl. ook: L.S. Amery, Vol. 11, bls. 325.

5). K.G. 333(5): 20/11/99. (Telegram van genl. Cronje, Klerksdorp, aan wn. komd.-genl. Pretoria).

6). Herinneringsaantekeninge van genl. De la Rey, bls. 10. Leyds-Archief: 711(1). 20/11/99. (Telegram van genl. Cronje aan Staatssekretares); K.G. 333(5). 20/11/99. (Ibid.)

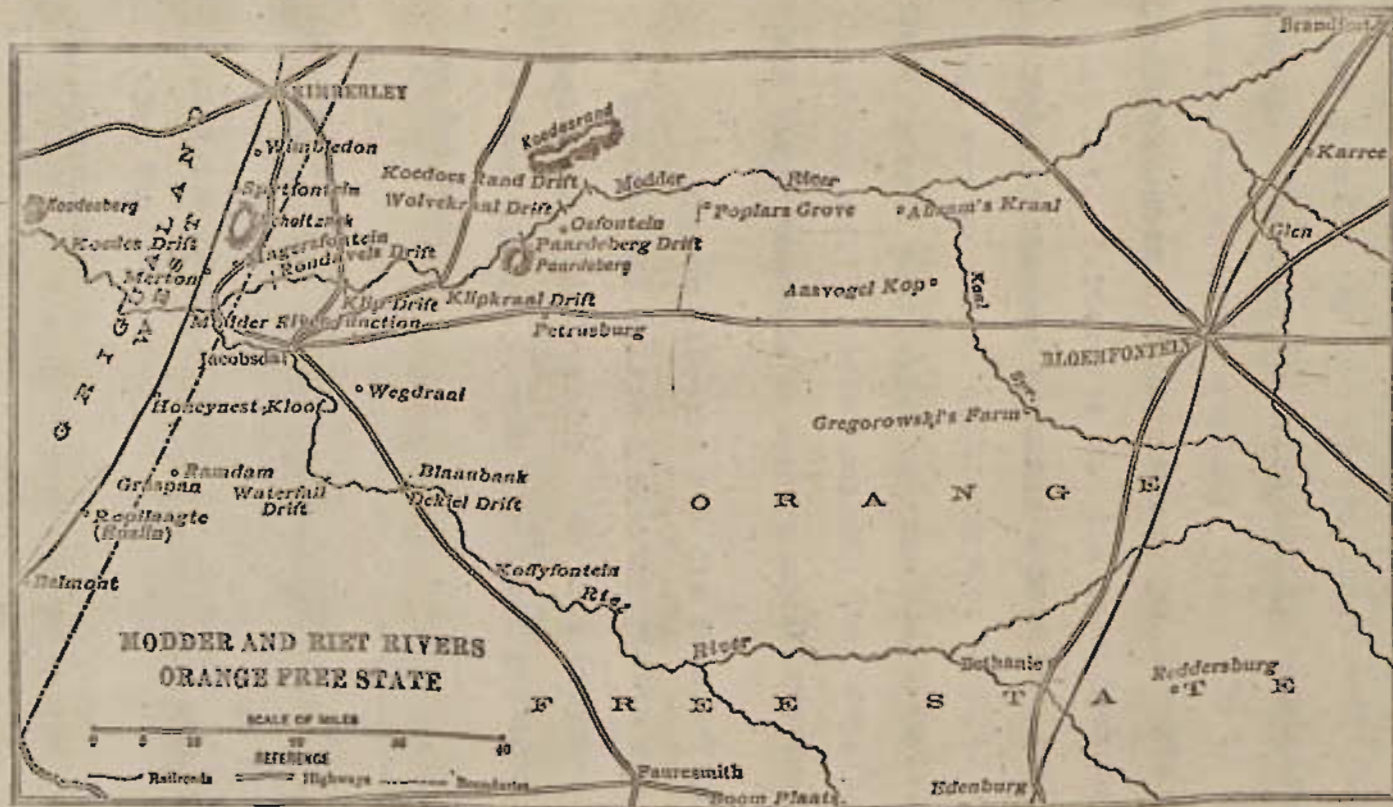

Generaal De la Rey het hom intussen vir die volgende slag voorberei. Na die slaes van Belmont en Graspan het hy sy krygstaktiek heeltemal verander. Hy het ingesien dat dit aan swak strategie en nie aan moed te wyte was dat die Boere verslaan is nie. Tot dusver het hulle altyd die hoogste koppies beset. Dit was gerieflike mikpunte vir die Engelse artillerie. As die voetvolk eers tot aan die voet van die koppies gevorder het, het die koppies vir hulle natuurlike dekking verskaf. Die Boere was dan verplig om gou hulle stellings te verlaat. Dit sou baie effektiwep⁷⁾ wees as die Boere op die gelyk vlakke posisie kon inneem. Die vyand moes dan oor die kaal vlakke aanval en kon maklik teruggeskiet word. Hy het vooraf besluit om hierdie taktiek by Modderrivier te gebruik.

Die hele Sondag, 26 November, het die Boeremagte by Modderrivierstasie ⁷⁾ gekonsentreer. Gedurende die dag het vanaf Kimberley klein getalle by hulle aangesluit. Die Boere het hierdie en die volgende dag posisies digby Modderrivierstasie, ten noorde van die rivier, ingeneem. Die treinspoor kruis die rivier waar die Modder- en die Rietrivier saamvloei. Die Boere het aan die suidelike oewer van die Modderrivier, ten weste van die stasie, posisies ingeneem en ook aan die westelike oewer van die Rietrivier wat by die samevloeiing met die ander stroom byna 'n volledige reghoek vorm en die stelling dus uiters sterk gemaak het. Die posisies is verder versterk deur 'n hele aantal/.....

7). Herinneringsaantekeninge van genl. De la Rey, bls. 118.
L.S. Amery: The Times History, Vol. 11, bls. 242.

Kaart van Modder- en Rietriviere.

—(Um Michael Davitt: "The Poor Fight for Freedom.")

aantal loopgrawe en verskansings. Die perde is agter die ruigbegroeiide walle van die rivier gebring, nie te ver verwyder nie sodat hulle gou bereik kon word, ingeval die Boere ⁸⁾ genoodsaak sou wees om vinnig terug te val.

Omdat Genl. Cronje nog nie by die Modderrivier aangekom het nie, is die voorbereidings vir die slag deur De la Rey gemaak. Hy het sy stellings goed gekies en deeglik ingerig. Generaal Prinsloo, met sy Vrystaters, is in bevel van die regtervleuel geplaas, terwyl De la Rey en sy Lichtenburgers die sentrum aan beide kante van die spoorweg beset het. Verder oos het die pasaengekome Klerksdorpe en Potchefstroomse kommando's saam met genl. Cronje onder bevel van sy broer, genl. Andries Cronje, die suidelike en tot 'n mate ^{die} noordelike wal van die Rietrivier gedek. Cronje self het met 'n klein kommando los bewegings uitgevoer en ⁹⁾ die ander kommando's teen 'n moontlike insluiting te beskerm.

Majoor Albrecht van die Oranje-Vrystaatse artillerie se kanonne was op die sanderige vlakte wes van die spoorlyn ¹⁰⁾ opgestel. Van Deventer ¹¹⁾ se twee kruppkanonne was eers in die Twee Riviere naby die hotel geplaas met die pompoms oos daarvan.

Omdat/...

-
- 8). Dr. W. van Everdingen: De Oorlog in Suid-Afrika - Eerste Tydvak: Van 11 Oct. 1899-Maart 1900, bls. 74; Dr. C.J. Scheepers Strydom: Kaapland en die Tweede Vryheidsoorlog, bls. 77; J.C.G. Kemp: Vir Vryheid en Reg, bls. 227.
- 9). K.G. 335(6):28/11/99. (Telegram van genl. Cronje, Modderrivier, aan reg. Pretoria.)
Dr. W. van Everdingen, bls. 74; Dr. C.J. Scheepers Strydom, bls. 77 en J.C.G. Kemp, bls. 227.
- 10). Hy was in bevel van die artillerie wat saam met genl. aangekom het.
- 11). Omdat die rivier 'n eiland gevorm het, het dit soos twee riviere gelyk. Die Modderrivier word dikwels Twee-riviere genoem.

Omdat Cronje die opperbevelhebber aan die westfront was en De la Rey sy ondergeskikte, ^{was} het die opperbevelhebber oor die Republikeinse magte direk na sy aankoms by die Modderrivier na hom oorgegaan. Die verdere voorbereidings en die verloop van die stryd is aan hom oorgedra. Altesaam het hy nagenoeg 3,000 man hier onder hom gehad. ¹²⁾

Vroeg die môre van ²⁷ November het Lord Methuen met sy mag Enslin, 'n halte op die spoorlyn na Modderrivier, verlaat en na 'n veertien mylse mars by Klokkfontein en Witkopslaagte gekampeer, skaars ses myl van die rivier af. Die ^{kavallerie} ~~het~~ ^{het} 'n afstand van sewe of agt myl uitgestrek en tot op 'n afstand van ongeveer twee myl van die rivier af gevorder. Hier het die Boere op hulle geskiet en is twee van Rimington se manskappe gewond. Aan Methuen is deur hulle gerapporteer dat die Boere op Modderrivierbrug gekonsentreer ¹³⁾ het.

Later/.....

12). Francois D. Conradie: Met Cronje aan die Westfront, blz. 37, voetnoot, beweer dat die getal 3,000 foutief is. Hy wys daarop dat Cronje Mafeking met 4,500 man verlaat het; genl. De la Rey met 1,500 suidwaarts gegaan het en volgens 'n brief van President Steyn 1,000 Vrystaters aan die geveg deelgeneem het - saam dus 7,000 burgers. Hy wil graag weet waar die ander 4,000 man gewees het.

Cronje het opdrag gekry om Mafeking met 4,500 man te verlaat. Hulle is nie almal met hom gaan nie. Met 'n afdeling van die Potchefstroomkommando moes hy vinnig vooruit, terwyl die ander burgers moes volg. Toe hy met De la Rey verenig het, het hy 800 man in die geveg gebring - die ander het nog nie aangekom nie. Die Vrystaters was 1,000 man sterk terwyl De la Rey effens meer as 1,000 burgers gehad het. Die getalsterkte was dus nagenoeg 3,000 man. Die ander 4,000 waarna Mar. Conradie soek, het toe nog nie by die Modderrivier aangekom nie.

13). I.S. Amery, Vol. III, blz. 345 en 346; Van Everdingen, blz. 74.

Later het Methuen, vergeesel van twee lede van sy staf, self gaan ondersoek instel, maar alles het rustig en stil gelyk. In BoodsAPPER van Kimberley het berig dat dit by Spytfontein is waar die Boere saamgetrek het om die volgende slag te lewer. So sterk was Methuen onder hierdie indruk dat hy gedink het dat die Boere wat die mōre by die brug opgemerk is, afdelings was wat na Spytfontein getrek het. Ooreenkomstig hierdie gegewens het hy sy volgende mars, be-
14)

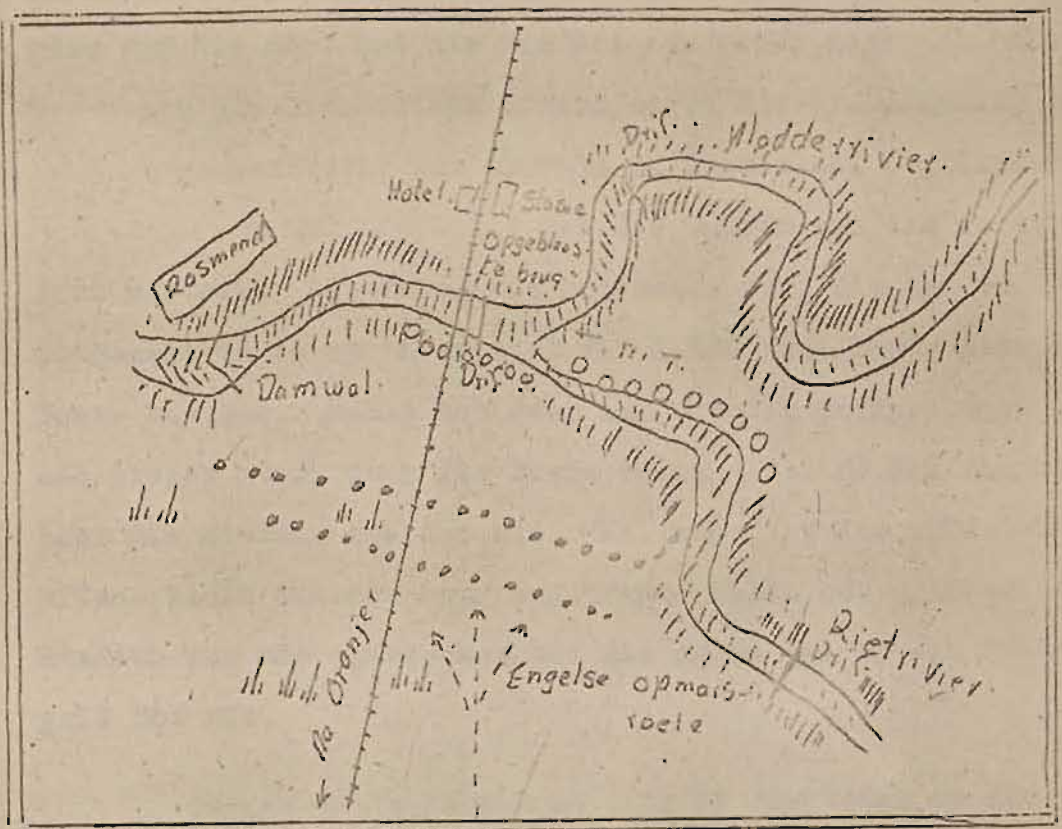
Die Northhamptons, Skeepsbrigade en Engineers met drie skeepskanonne son by die spoorweg agtergelaat word terwyl hy met die ros van sy mag en rantsone vir vyf dae oor Jacobsdal en oor die Modderrivier na Abonsdam oor die oop vlakke, oos Spytfontein, teen die Boere sou o'trek. Hy sou die Boereposisies in die flank aanval, hulle verslaan en dan reguit na Kimberley gaan. Maar voordat Methuen vertrek het, het in kafferspioen gerapporteer dat die Boere hard besig is om die treinbrug oor die Modderrivier te beset. As gevolg van hierdie berig het Methuen sy plan verander. Voorlopig sou hy hom eers te Modderrivier vestig. Die bevel is uitgereik om dadelik na die Modderrivier af-
15)

Die verkenner van Methuen het swak werk verrig. Hy was heeltemal onbewus van die feit dat Cronje se manskappe oor 'n breë front, minder as tien myl van hom besig is om na die front op te trek. Hy het nie die vaagste idee gehad dat die Boere hom binne enkele ure in 'n harde geveg sou ontmoet nie. Methuen het nie verwag om ernstige opposisie/.....

- 14). L.S.Amery, Vol.111, blse. 345 en 346; Van Everdingen, bls. 74 en J.C.G.Kemp, bls. 226.
15). L.S.Amery, Vol.11, bls 346; J.C.G.Kemp, bls. 228; Major-General Sir F. Maurice: History of the War in South Africa, Vol.1, bls. 246 en Kol.W.H.H.Waters: The German Official..., bls. 83.

Die Slag van Madderivier (26 Nov. 1999.)

verwysing.
 o o o Boer stellings.
 Engelse
 h h h Kanonne
 - - - - - Engelse Opmarsroete
 s p o o t w e g .

opposisie by Modderrivier te vind nie. Die vorige slaag van Belmont en Graspan het hom die gevolgtrekking laat maak dat die Boere niks anders kon doen as om agter rots op die koppies die Engelse in te wag nie. Soos die vyand naby genoeg is, het hulle na die volgende kantjie teruggeval nadat hulle soveel skade as moontlik aangerig het. In die omgewing van Modderrivier was daar nie geskikte koppies wat deur die Boere beset kon word nie. Dit het Methuen laat dink dat hulle hom nie daar sou aanval nie.¹⁶⁾

Kort na vieruur die môre van 26 Februarie het die infanterie reguit na Modderrivierstasie vertrek. Om kwart voor vyf die môre het die 9de Brigade onder generaal Pole-Carew aan die linkerflank afmarsjeer. Hierdie afdeling is vorige aand deur die Argyll en Sutherland Highlanders beset. 'n Halfuur later het die Guards aan die regterkant vertrek. Die kavalêrie het reeds voor die tyd voortuitgegaan en is op 'n afstand van 1,500 tree hewig deur die Boere bestook. Hulle het weer aan Methuen gerapporteer dat die rivier sterk deur die Boere beset is. Hy het hulle blykbaar nie hieraan gesteur nie. Na sonop het die infanterie effens links van die brug opgetrek. Hulle het op hierdie stadium nog nie agtergekom dat die groot mag by die rivier gelê het nie.¹⁷⁾

Cronje wat saam met sy staf by die hotel op die eiland sy ontbyt genuttig het, het om 7 uur die môre na die opmars van die Engelse gesit en kyk. Hy was bevrees dat/....

16). The Earl de la Warr: Some Reminiscences of the War in South Africa, bls. 52.

17). K.G.335(3): 28/11/99. (Telegram van genl.Cronje, Modderrivier, aan die regte Pretoria.)

A.Conan Doyle: The Great Boer War, bls. 142; Major-Genl. Sir F. Maurice: History of the War in South Africa, bls. 248; L.S.Amery Vol.111, bls. 348; J.C.G.Kemp, bls. 229.

dat hulle die Rietrivier by Bosmansdrif sou deurgaan. Dit sou sy linkervleuel in gevaar gestel het. Om dit te verhoed, het hy 'n krupp en 'n pompom van die eiland weggeneem en in 'n oostelike rigting daarmee teruggetrek. Die Britse artilleriste het dit gemerk en hom dadelik onder vuur geneem. Hy het sy kanonne suid van die Jacobsdalpad in werking gebring. Beide die kaval¹erie en die batterye het nou op die regterflank gekonsentreer. Die Britse vuur was so effektief dat Cronje sy kanonne ongeveer 1,000 tree terug verplaas het. Methuen het nou 'n growwe fout begaan. Hy het gedink dat Cronje en sy handjiavel burgers in die rigting van Jacobsdal teruggeval het nadat hulle die terugtog na die groot laer te Spytfontein gedek het. ¹⁸⁾

Methuen was onder die indruk dat die Rietrivier reg wes en oos vir vyf myl bokant die brug gevloei het en dat die Boere oor die vlakte vir hom teruggeval het. Volgens hierdie gegewens het hy sy aanvalsplann¹e beraam. Sy plan was om die Boere gevange te neem en om sy troepenag die rivier te laat deurgaan. Oorkant die rivier moes hulle almal vir ontbyt bymekaar¹⁹⁾ kom.

Methuen het die Scots Guards beveel om in wydverspreide orde aan te val en die Boere in te sluit. Aan hulle regterkant moes die Skotte hulle flank uitsprei terwyl die kaval¹erie weer regs van hulle moes optree. Die Grenadiere en 2de Coldstreams moes die linie na links verleng tot oor die spoorweg terwyl die 1 ste Coldstream as reserwe agtergebly het. Die 1 ste Brigade onder bevel van/.....

18). J.C.G.Kemp, bls. 230; L.S.Amery, Vol.11, bls. 349.

19). (Ibid.)

van Majoor-General Colville moes reguit oor die vlakte na die rivier afstap.²⁰⁾

Links van die Guards was die 9de Brigade versprei. Die 5de Fusiliers, Yorkshires en North Lancashires was reg in die vuurlyn gewerp. Die Northhamptons moes die transport bewaak terwyl Rimington's Guides die linkerflank patrolleer.

Die hele front was oor 'n afstand van vyf of ses myl uitgesprei om die rivier deur te gaan. So op sy oomblik het Methuen gevoel en seker van sy saak dat 'n uur een van die wit huise oorkant die rivier deur te gaan. Die offisiere as tydelike hoofkwartiere aangewys het.

Die Engelse is in 'n lokval gelei. Beide generaals Cronje en De la Rey het aan die burgers bevel gegee om nie te skiet ^{voor} dat die Britse troepe tot op 400 tree afstand genader het nie. Die Engelse soldate het doodluiters op die Boerestellings afgemarsjeer, maar ongelukkig was daar onder die geledere van die Vrystaat 'n paar flouhartiges wat op 800 tree afstand uit pure benoudheid hulle gewere afgevuur het. Die ander burgers het onmiddellik hulle mauservuur geopen en voordat die Britte wis wat gaande was, is hulle by hope afgemaai.²²⁾ Die wat oorgebly het, het plat op die grond gaan lê. Die van hulle wat die stilste gelê het, het die beste daarvan afgekom. Sodra hulle geroep het of probeer het om op te staan, is hulle deur die Boerskutters ^{van} agter die skanse op die ... en doodgeskiet. Later/..

- 20) J.C.G.Kemp, bls 230; L.S.Amery, Vol.11, bls. 359
 21) L.S.Amery, Vol.11, bls.349 tot 350; J.C.G.Kemp, Bls.230
 22) K.G.335(3): 28/11/99. (Telegram van genl.Cronje aan die reg. te Pretoria. Hy rapporteer dat die geveg om Swuur die môre begin het).
 Dr. C.J. Scheepers Strydom, bls. 79. L.S.Amery, Vol.11, bls.349 - 350 en J.C.G.Kemp, bls. 230 en 231.

Later in die dag het die son baie warm geword. Op die kaal vlakke het die son hulle ongenadig gebak. Sommige het naderhand so moeg en dors geword dat hulle aan die slaap geraak het.²³⁾

Met die Scots Guard op die regtervleuel het dit ook nie te goed gegaan nie. Hulle het al hulle kragte ingespan om van regs af Cronje se linkervleuel op te vou, maar hulle kom op die Rietrivier, wat van suid na noord vloei, af. 'n Paar van hulle het probeer om deur die rivier te gaan, maar die water was te diep en breed sodat hulle dit moes prysgee. Ongeveer 'n myl hoër op kon hulle maklik deur die drif gegaan het en vanuit daardie rigting Cronje se flank bedreig het. Maar hulle verkennerswerk was so oppervlakkig gedoen dat hulle nie van die bestaan van die drif kennis gedra het nie. Buitendien was hulle heeltemal onkundig, want hoewel daar 'n pad na die drif gelei het, het hulle dit nie gevolg nie.²⁴⁾

Op die linkervleuel van die vyand het dit gedurende die more ook nie gevorder nie. Die Vrystaters wat hierdie gedeelte beset het, het 'n heilige vuur onderhou waardeur die Engelse belet is om deur te breek. Later in die dag, ongeveer 12-uur, het kaptein Forester-Walker sy twee kanonne reg agter die North Lancashires geplaas en Rosmead, 'n dorpie noord van die rivier, sowel as 'n plaashuis naby die damwal heftig bestook. Twee afdelings van die/.....²⁵⁾

-
- 23). L.S. Amery, Vol.11, bls. 352; J.C.G.Kemp, bls.231, Dr. C.J. Scheepers Strydom, bls. 79.
 24). Bosmansdrif.
 25). L.S. Amery, Vol.11, bls. 351.

die North Lancashires, onder aanvoering van Majoor Churchwood, versterk deur 'n aantal Highlanders, 'n stormaanval gemaak op die Vrystaters wat by 'n plaashuis op die suidelike wal van die rivier stellinge ingeneem het. Spoedig het hierdie manne hulle posisies verlaat en deur die rivier na die oorkantste wal gevlug. 26)

Effens later die dag, omstreeks 2-uur die middag, het Majoor Grant die 62ste Battery in gereedheid gehad en as gevolg van die bombardement wat daarop losgetrek het, het generaal Prinsloo met sy Vrystaters op die regter-vleuel die loop geneem. Beide generaals Cronje en De la Rey het alles in hulle vermoë gedoen om dit te belet, maar dit was vergeefse moeite. Hierna het 'n hele aantal Engelse die rivier oorgesteek en die posisie bemagtig. Het die ander troepe hulle ondersteun, kon hulle maklik vir Cronje omvleuel en baie van sy burgers gevange geneem het. 27)

Die geveg het voortgeduur. Generaal Pole-Carew het nie versterking gekry nie en kon niks uitrig nie. Methuen het op verskillende plekke aan die geveg deelgeneem in plaas van om by sy hoofkwartiere te bly en daarvandaan die geveg behoorlik te lei. Ongeveer kwart voor vyf die middag is hy in sy sy gewond en het die bevel na generaal/.....

-
- 26). K.G.335(3): 29/11/99. (Telegram van genl. Cronje aan die regering).
 K.G.335(7): 29/11/99. (Telegram van genl. Prinsloo aan die President.)
 K.G.336(3): 5/11/99. (Telegram van genl. De la Rey aan die regering).
 L.S.Amery, Vol.111, bls.353; J.C.G.Kemp, bls. 232.
 27). (Ibid.) J.C.G.Kemp, bls. 232.

generaal Colville oorgegaan.²⁸⁾

Die geveg het nog tot lank na sonder voortgeduur. Toe dit begin donker word, het daar aan beide kante groot onsekerheid oor die juiste toedrag van sake bestaan. Teen 8-uur die aand het Cronje sy offisiere vir 'n korysraad bymekaar geroep om die toestand te bespreek. Aangesien die Vrystaatse burgers hulle posisies verlaat het en die Engelse dit in besit geneem het, is daar besluit om die posisies prys te gee en dieselfde aand nog in die rigting van Jacobsdal terug te val.²⁹⁾

Van hierdie besluit het die Engelse aanvoerder niks geweet nie. Colville het ook besluit om sy troepe die volgende môre terug te trek en dan opnuut weer aan te val. Een bataljon moes agterbly om die watertenk op te pas.³⁰⁾

Die terugtog van die Boere het om tienuur die aand begin. Die hele nag was hulle met die ontruiming van hulle posisies besig gewees. Hier vind ons 'n eienaardige situasie. Albei die vyandige magte besluit om vir mekaar terug te trek. Eers teen halfvyf die volgende môre het die Engelse uitgevind dat die Boere hulle stellings verlaat het. Die Engelse het die dag swaar verliese gely. Die Boereverliese was gering.³¹⁾

Aan/.....

-
- 28). K.G.335(7): 29/11/99. (Telegram van Woodford, Bloemfontein, aan Woodlaffan, Pretoria); L.S.Amery, Vol.11, bls. 327.
- 29). K.G.335(3): 29/11/99. (Telegram van genl. Cronje vattende verslag van die geveg).
- 30). L.S.Amery, Vol.11, bls. 328.
- 31). L.S.Amery, Vol.11, bls. 359: Dood.70. gewond. 70. Penning: 1, bls. 380. Engelse gedood en gewond. 1,500. Boere:40;
- K.G.335(3): 29/11/99. (Telegram van genl.Cronje aan Staatspresident, Jacobsdal.) Hy gee 6 gedood en nie meer as 20 gewond nis.

Aan De la Rey kom die eer toe dat die vyand met sulke groot verliese teruggehou is, want hy het die Boereposisies sorgvuldig en met oorleg gekies en boonop baie deeglik ingerig. Toe die oorwinning op sy naaste was, het die Vrystaters hulle posisies verlaat en die Boere-oorwinning verongeluk. ³²⁾ Vir De la Rey was dit 'n verskriklike teleurstelling om sy werk en vernuf so ineen te sien stort.

Dwarsdeur die dag is die Engelse teruggehou en teruggeslaan. Omdat sommige posisies deur die Vrystaters verlaat is, /....

32). L.S. Amery, Vol. 11, bls. 358 en J.C.G. Kemp, bls. 233.

Die bewering dat die besluit van Cronje en die kryusraad om die posisies te laat vaar en na Jacobsdal terug te val vir generaal De la Rey meer tranes besorg het as die dood van sy oudste seun wat die aand teen sonsondergang ernstig gewond en later in die hospitaal te Jacobsdal oorlede is, is heeltemal onwaar. Dat dit vir De la Rey 'n groot terugslag was, is te verstaan, want hy was vir dierdie nuwe taktiek wat die heeldag deur sulke uitstekende resultate afgewerp het, verantwoordelik. Herinneringsaantekeninge van genl. De la Rey, bls. 13. Hy skryf:

"Ik kon ook sien dat die troepen ook geheel uitgeput waren. Het gevecht was gedurende den dag vreeselijk. Ik was zelf verwonderd dat de burgers het dien dag zoo doorgestaan hadden. Ik had slechts 6 kanonnen en bommaxxims bij mij terwyl Lord Methuen 6 & 7 batteryen had.

Ik heb gedurende dien dag myn gewonden laten doorbrengen naar een huis dat tusschen de twee rivieren stond. Ongeveer twee uur dien dag werd ik getroffen door een stuk bom in myn rechter schouder. Myn zoon bleef gedurig by my terwyl ik op en neer langs het vechterrein op en neer ging om de burgers aan te moedigen. Dien avond juist by het ondergaan van de zon kreeg myn zoon een doodelykeschot zynde hy getroffen door een bomkogel door de zyde. Ik moest hem maar op een stille plaats brengen en daar laten liggen totdat ik dien avond myne commandos kon terug laten gaan. Zoodra ik al myne burgers en kanonnen had uitgehaald ging ik om myn zoon te hale."

Om 8 uur die aand het hy sy seun na Jacobsdal se hospitaal geneem en eers na sy dood weer op 1 Desember na die kommando's teruggekom. Dat die terugtrek uit hulle posisies so verskriklik swaar was word nie gemeld nie, ook nie in sy offisiële verslag aan die regering nie. Daarin noem hy die werklike redes.

is, het hy nie genoeg manskappe gehad om die posisies te behou nie. Die aand laat, na veertien ure van harde gevegte, was hy verplig om die posisies aan die Modderrivier te verlaat en verder terug te trek. Uit vertroubare bron het hy verneem dat hulle 'n groot slagting onder die gelede van die vyand aangerig het. Sy burgers het naby die Modderrivier, ongeveer twee uur te perd van Scholtznek, gelê.³³⁾

Dat die posisies die aand verlaat moes word, nie omdat die krygsraad alleenlik so besluit het nie, maar omdat dit deur genoemde omstandighede veroorsaak is, is duidelik. Cronje het hier ook verstandig gehandel. Dit is te betwyfel of hy die volgende dag met sy, tot 'n mate gedemoraliseerde en moeë burgers daarin sou geslaag het om die aanvalle van die Britse troepe af te slaan. Omdat die Engelse reeds deur die rivier gegaan het en die dorpie Rosmead en die gedeelte onderkant die dam in besit gehad het, kon hulle nou maklik sy posisies van agter af met kanonvuur bestook het. Die gevaar om totaal omsingel te word was nie uitgesluit nie. Die Engelse magte kon nou ook agter langs om die Boere gewerk het en hulle van hulle basis te Jacobsdal afgesny het.

Cronje en sy krygsraad het verstandig gehandel. Die besetting van nuwe posisies was nie aan Cronje alleen te danke nie, maar is deur meerderheid van stemme bepaal. Hulle het nie die posisies laat vaar omdat hulle verslaan was nie. Hulle het dit gedoen om te verhoed dat hulle daar verslaan sou word. Cronje het nie as 'n verslane generaal teruggetrek nie, maar slegs om beter posisies in te neem en om die ongedissiplineerde burgers, veral die Vrystaters, beter te herorganiseer en tot hulle plig te roep.

33). K.G.336(3): 5/11/99. (Persoonlike verslag van die gevegte te Modderrivier per telegraf)

meegedeel deur De la Rey

